

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ
СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ

ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ
Всеукраїнська науково-практична конференція
«Сучасні тенденції та розвиток соціально-
економічних систем»

4 грудня 2024 р.
м. Харків

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ
СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ

ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ

Всеукраїнська науково-практична конференція

**«Сучасні тенденції та розвиток соціально-
економічних систем»**

м. Харків, 2024

Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції «Сучасні тенденції та розвиток соціально-економічних систем»: тези доповідей, 4 грудня 2024 р. – Харків: Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця, 2024.

Наведені тези пленарних та секційних доповідей за теоретичними та практичними результатами наукових досліджень і розробок. Представлені результати теоретичних і практичних досліджень у галузі економіки, управління, підприємництва, готельно-ресторанного та туристичного бізнесу, публічного управління, фінансової системи та облікових практик, а також правничих наук.

Відповідальний за випуск:

Власенко Т. А.

Роботи надруковані з авторських оригіналів, що надані оргкомітету, за авторської редакції.

Електронний варіант матеріалів конференції доступний на сайті конференції:

<http://www.kafepm.hneu.edu.ua/>

ПРОБЛЕМИ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВАМИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Гагарінов Олексій Валерійович, доктор філософії, викладач кафедри економіки підприємства та організації бізнесу, Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця, докторант Одеського національного технологічного університету

В умовах війни функціонування та управління підприємствами відбувається під впливом суттєвих викликів, в першу чергу екзогенного характеру. В той же час своєчасна реакція та врахування зовнішніх викликів зумовлена рівнем стану їх системної досконалості. Неможливо мінімізувати зовнішні виклики без ефективної взаємодії системного тандему “підприємство-держава”, а також низького рівня стану системи управління та низької ефективності її об’єкту керування, як на підприємстві так і в державі в цілому. Отже проблематика управління підприємствами в сучасних умовах господарювання традиційно знаходиться в площині впливу екзогенних та ендогенних факторів. Різниця полягає у наборі, сутності та сили впливу цих факторів на діяльність підприємств з позиції часу їх оцінювання.

Управління складними соціально-економічними системами, в тому числі підприємствами, в сучасних умовах функціонування особливо наповнено набором парадоксів, в основі яких лежить складність цілеспрямованого поєднання інтересів стратегічного розвитку та викликів, на які потрібно негайно реагувати. Це пов'язано з тим, що в процесі практично безперервних змін, швидкість яких прискорюється, суб'єктам господарювання складно передбачити майбутнє, особливо це стосується малих та середніх підприємств, тому що це потребує, крім наявності бажання ще і матеріально-грошових ресурсів та стратегічного мислення і необхідної компетентності в цілому. Так, наприклад, автори [1] у вступній частині свої книги відмічаються наступне: ... “Сучасне суспільство все частіше ставить перед нами парадоксальні задачі: мислити глобально і діяти локально, отримувати прибуток та раціонально використовувати ресурси, підтримувати переконливу загальну стратегію і водночас бути чуйним та рухливим, жити інновації і водночас зберігати традиції, заохочувати різноманітність, але підтримувати загальну культуру...”; ...“Науковий менеджмент продовжує жити в механістичних підходах по типу реінжинірингу та економічного виробництва, та ймовірно, він же стоїть за устремлінням виміряти весь світ за допомогою великих масивів даних”... Авжеж, ці питання не нові, проте складність їх посилюється саме швидкістю прискорення змін та бажанням, на базі четвертої індустріальної революції, все оцифрувати, об'єднати в соціотехнічні системи з максимальною мінімізацією діяльності та впливу людини на процеси.

Проблеми управління підприємствами в сучасних умовах господарювання, так чи інакше, висвітлені у [2-4]. Почнемо з розгляду екзогенних факторів: глобального та національного характеру.

В цілому до екзогенних чинників глобального характеру можна виділити наступні в контексті проблем управління підприємствами в сучасних умовах господарювання: 1) глобалізація (з одного боку в першому приближенні це дає можливість більш швидкого розповсюдження технологій, а значить і збільшення продуктивності праці та виходу на нові ринки; з іншої точки зору у разі неадекватної державної політики у країнах, які не входять до складу розвинених, передчасна відкритість по багатьом питанням може вбити національні підприємства, тому що об'єктивно вони не мають достатнього рівня конкурентоспроможності; слідством може стати перетворення економічної підсистеми тієї чи іншої країни у сировинний і/або обслуговуючий придаток у світовому поділі праці та втраті контролю над засобами виробництва); 2) реванш світовому порядку, сформованому після другої світової війни (повномасштабна війна росії проти України - по суті це початок третьої світової війни, яка може перерости у відкритий глобальний воєнний конфлікт); 3) цифровізація та діджиталізація (в

залежності від наявності ресурсів та відповідної компетентності на підприємствах - це може бути в наступному кроці вагомим фактором конкуренції або причини неконкурентоспроможності); 4) світовий борг з відповідними наслідками для всіх національних економік; 5) демографічна криза у більшості розвинених країн; 6) криза освіти: світ стає дедалі складним, мислення більшості людей стає дедалі спрощеним (неможливо знайти прості рішення на складні проблеми; застосування спрощеного підходу може стати вірним шляхом до різкого зменшення різноманіття і, як слідство, фашизму); 7) ментальне здоров'я, в тому числі пов'язане погіршення його з позиції того, що більшість людей у світі не встигають за змінами, які відбуваються; 8) кліматичні зміни з ймовірною кліматичною міграцією.

В свою чергу, до екзогенних чинників національного характеру щодо проблем управління підприємствами в сучасних умовах господарювання слід віднести: 1) інфляція, девальвація, валютні ризики; 2) зменшення внутрішнього ринку збуту; 3) ускладнення/унеможливлення отримання зовнішнього фінансування, в першу чергу кредитних коштів; 4) демографічна криза; 5) криза на ринку праці (дефіцит і по кількості, і по рівню компетентності); 6) військові ризики, в тому числі пов'язані з подальшою мобілізацією працівників підприємств та їх хеджуванням з точки зору діяльності підприємства; 7) проблеми логістичного характеру; 8) криза освіти та загально суспільна деградація; 9) погіршення ментального здоров'я; 10) високі бар'єри для стану українських підприємств по виходу на зовнішні ринки; 11) системна криза в системі державного управління (відсутність стратегічного бачення, основний фокус уваги та тактичному та операційному рівні менеджменту, прийняття суперечливих/несвоєчасних рішень, корупція тощо).

Щодо екзогенних факторів проблем управління підприємствами в сучасних умовах функціонування необхідно віднести: 1) застарілі бізнес-моделі; 2) низький рівень систематизації, організацій та керованості підприємствами і як слідство ефективності та конкурентоспроможності; 3) слабе системне та стратегічне мислення у менеджменту, в тому числі, як слідство, відсутність адекватних поточним умовам стратегій; 4) кадровий голод; 5) втома власників та керівників; 6) низький рівень лідерства; 7) недостатня цифровізація та автоматизація.

Так, наприклад, в статті [4] наведені результати соціологічного опитування проблем бізнесу, а саме (відсотки відображають кількість опитуваних у виборці): 54,6 % - непрогнозованість розвитку ситуації в Україні та на внутрішньому ринку; 53,9 % - непередбачувані дії держави, що можуть погіршити стан справ у бізнесі; 52,4 % - відсутність достатньої кількості кваліфікованих працівників; 44,9 % - відсутність достатньої кількості платоспроможних клієнтів; 31,4 % - відсутність достатнього капіталу; 26,5 % - демпінг конкурентів, в цілому зниження прибутковості на ринку; 22,8 % - перешкоди з боку регуляторних та/чи фіскальних органів; 22,2 % - втома власника та/або керівного персоналу; 22,1 % - високі податки та збори; 17,3 % - недоступність кредитних коштів; 16,7 % - відсутність необхідної підтримки на рівні України; 16 % - недоступність грантових програм, які оголошені Урядом; 15,8 % - недобросовісна конкуренція; 14,2 % - клієнти (або роздрібні мережі) не розраховуються (вчасно або в принципі); 10,3 % - відсутність необхідного обладнання; 10,1 % - відсутність необхідної підтримки бізнесу на рівні громади; 9,2 % - неефективна, довга, дорога логістики; 8,8 % - фокусування уваги, ресурсів на допомозі ЗСУ; 8,3 % - застаріла бізнес-модель; 7,5 % - відсутність замовлень на зовнішніх ринках або експертезі в експорті; 6,1 % - недоступність даних, знань: де кращий бізнес-клімат та можливості; 5,7 % - недостатня підтримка держави в розвитку експорту; 4,6 % - відсутність необхідної сировини, матеріалів тощо; 4,4 - зруйнованість ланцюгів постачання. Отже, ці дані, в тому чи іншому варіанті відображають екзогенні та ендогенні фактори, які наведені вище.

Можна говорити про те, що проблеми управління підприємствами в сучасних умовах господарювання носять багато аспектний та системний характер, а їх вирішення неможливе без застосування системних властивостей, принципів та закономірностей у взаємодії тандему "підприємство-держава", в першу чергу на шляху побудови прозорих партнерських відносин з чітким розуміння призначення систем різного рівня в цьому тандемі, а головне в напрацюванні

однозначно зрозумілого цілеспрямованого руху для виживання, сталого функціонування та подальшого розвитку всієї ієрархії суб'єктів соціально-економічних відносин.

Перелік використаних джерел:

1. Fons Trompenaars. 100+ management models: How to understand and apply the world's most powerful business tools / Fons Trompenaars, Piet-Hein Coebergh. Infinite Ideas Limited, 2014. Р - 592.
2. Скрипник Н.Є., Ткачук І.М. Проблеми управління підприємством в сучасних економічних умовах. URL: <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2017/01/205.pdf>
3. Князькова В.Я., Семенюк М.М. Проблема управління підприємством в сучасних умовах воєнного стану та допомога держави в її вирішенні. URL: <https://repo.odmu.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/12263/Kniazkova.pdf?sequence=1>
4. Длігач А. Майже половина підприємців відчують тиск з боку правоохоронних та регуляторних органів. URL: <https://epravda.com.ua/columns/2024/09/09/719100/>

УДК 004:331.5:338.2

ЦИФРОВІЗАЦІЯ ЕКОНОМІКИ: ВПЛИВ НА СУСПІЛЬСТВО ТА РИНОК ПРАЦІ

Гончарова Світлана Юріївна, к.е.н., доцент, доцент кафедри соціальної економіки, Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця,
Хоменко Петро Петрович, аспірант, Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця

Цифровізація економіки є однією з останніх тенденцій сучасності, яка радикально змінює спосіб функціонування суспільства та ринку праці. З розвитком технологій, таких як штучний інтелект, блокчейн, інтернет речей та великих даних, спостерігається перетворення традиційних економічних моделей та соціальних взаємодій. Цифрові технології трансформують соціальні взаємодії, впливають на економічну нерівність, змінюють інфраструктуру ринку праці. Одним із важливих аспектів цифровізації є її глобальний характер. Тенденції стирання географічних кордонів сприяють міжнародному співробітництву та обміну даними. Одночасно з'являються виклики, пов'язані з прямими регуляторними підходами до цифрової економіки, питаннями кібербезпеки та транснаціонального обміну даними. Як зазначається у звітах Всесвітнього економічного форуму, людство вступає в четверту промислову революцію, яка "характеризується злиттям технологій, що стирає межі між фізичною, цифровою та біологічною сферами" [1].

Метою роботи є дослідження впливу цифровізації на суспільство та ринок праці.

З появою інтернету та соціальних мереж спосіб спілкування між людьми кардинально змінився. У дослідженнях інформаційних технологій зазначено, що вони створюють нову форму соціальної організації – мережеве суспільство, де інформаційні потоки залишаються ключовими для соціальних процесів [2]. Цифровізація сприяє глобалізації культурних обмінів між країнами та створенню нових форм соціальної активності.

З іншого боку, у роботах про вплив цифрових комунікацій на суспільство та ринок праці, наголошується, що залежність від технологій може призвести до ізоляції та зниження якості міжособистісних стосунків [3].

Цифровізація не рівномірно впливає на різні групи населення. Вченими використовується поняття "цифрового розриву" та підкреслюється, що нерівність у доступі до інформаційних технологій поглиблює соціальну та економічну нерівність [4]. Цифровий розрив пов'язаний не тільки з фізичним доступом до технологій, але й з навичками їх ефективного використання.

Зростання обсягу персональних даних, які збираються та аналізуються корпораціями та урядами, викликає занепокоєння щодо приватності та безпеки. Водночас, у дослідженнях науковців зазначається, що персональні дані використовуються для передбачення та